

Cambridge Papers

DINCOLO DE
EXAMINAREA CRITICĂ?
Minorități, majorități
și tirania post-modernă

Michael Ovey

CAMBRIDGE

JUBILEE
CENTRE
A BIBLICAL VISION FOR SOCIETY

**DINCOLO DE
EXAMINAREA CRITICĂ?**
**Minorități, majorități și tirania
post-modernă**
Michael Ovey

Articol publicat în seria *Cambridge Papers*

Iunie 2004

Traducător: Andrei Rogobete

Centrul de Educație Creștină și Cultură Contemporană
Areopagus

Timișoara, 2014

Originally published in Cambridge Papers series,
by The Jubilee Centre (Cambridge, U.K.) under the title
*Beyond scrutiny? Minorities, majorities and post-
modern tyranny*

Volume 13, Number 2, June 2004.

@ Michael Ovey, 2004

All rights reserved.

Published with permission of The Jubilee Centre,

3 Hooper Street, Cambridge, CB1 2NZ, UK

www.jubilee-centre.org

Charity Registration Number 288783.

Ediția în limba română, publicată cu permisiune,
sub titlul

*Dincolo de examinarea critică? Minorități, majorități și
tirania post-modernă*

de Michael Ovey,

apărută sub egida Centrului Areopagus din Timișoara

Calea Martirilor nr. 104

www.areopagus.ro

cu sprijinul oferit de

Christian Political Foundation for Europe.

Începând cu anul 2011, activitățile desfășurate de CPFE sunt susținute financiar de către Parlamentul European. Responsabilitatea pentru orice comunicare sau publicație redactată de CPFE, sub orice formă sau prin orice mijloc, revine organizației CPFE. Parlamentul European nu este responsabil pentru modurile în care va fi folosită informația conținută aici.

Coordonatori proiect:

Dr. Alexandru Neagoe, Dr. Paulian T. Petric

Toate drepturile rezervate asupra prezentei ediții în
limba română. Prima ediție în limba română.

Traducător: Andrei Rogobete

Editor coordonator: Dr. Paulian T. Petric

*Cu excepția unor situații când se specifică altfel, pentru
citatele biblice s-a folosit traducerea D. Cornilescu.*

*Orice reproducere sau selecție de texte din această
carte este permisă doar cu aprobarea în scris a
Centrului Areopagus din Timișoara. Dacă există vreo
discrepanță între versiunea engleză și cea română,
versiunea engleză are întâietate.*

Rezumat

Acest document analizează modul în care două argumente – supremația majorității și amoralitatea puterii – ar putea plasa unele forme de exercitare a puterii în afara unei examinări critice. Articolul readuce în discuție conceptul de „tiranie” folosit de unii creștini din primele secole și bazele sale biblice, susținând că un concept extins de tiranie ajută la analiza și opoziția corespunzătoare față de anumite perspective contemporane – perspective care îl înlocuiesc pe Dumnezeu ca Suzeran în raport cu statul, biserica, familia și persoana individuală. Abordarea propusă asigură faptul că astfel de exerciții de putere nu se sustrag unei examinări critice.

Introducere

Când citești un roman polițist, există întotdeauna un sentiment de neliniște, atunci când întâlnești personaje care sunt într-un fel sau altul, dincolo de posibilitatea de a fi investigate. Ce anume le plasează acolo? Cum își păstrează acel statut? În viața modernă occidentală există două ipoteze care uneori plasează deciziile unor majorități sau a unor grupuri în afara posibilității de examinare critică.

Supremația majorității

În primul rând, există presupoziția că grupurile majoritare, indiferent dacă se află într-un organism legislativ sau unul de conducere bisericească, poartă în ele însele legitimitate. Ele au dreptul să se pronunțe cu privire la ceea ce ar trebui să se predea în școli, la ceea ce depășește decența publică sau cu privire la „linia oficială” a unei denominațiuni religioase. În acest context, devine ușor să spunem: „Probabil că trebuie să mă supun vocii majorității”. Vom numi acest fenomen „supremația majorității”.

Cu siguranță, mulți creștini occidentali consideră instituțiile democratice ca fiind legitime din punct de vedere biblic, prin faptul că ele pun accent

pe egalitate între oameni; conform învățăturii creștine, oamenii sunt cu toții creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Gen. 1:26 ș.m.d.). Mai mult, separarea puterii în structuri democratice atenuează tentațiile cu care se confruntă cei care dețin puterea. Presupune însă acest fapt o suprașe a majorității, cu implicația că nu poate exista o contestare a vocii acesteia?

Echivalență amorală

A doua presupozitie, într-un mod foarte diferit, susține că toate formele de exercitare a puterii sunt în esență egale din punct de vedere moral. Este oare democrația în mod necesar antiteza tiraniei? Într-un comentariu rămas celebru, Virginia Woolf a afirmat că între Marea Britanie și Germania lui Hitler erau puține diferențe. Evident că anumite declarații care sugerează că toate regimurile sunt „la fel” exprimă dezaprobare într-un mod cât se poate de izbitor. Uneori însă, astfel de afirmații comunică un punct de vedere mai amplu, și anume că formele de exercitare a puterii sunt fundamental echivalente datorită faptului că ele se situează dincolo de evaluarea etică, într-o zonă de amoralitate. Vom numi această concepție „echivalență amorală”.

Astfel de abordări sunt anterioare post-modernismului și disecției operate de Foucault cu privire la pretențiile de adevăr și dreptate ca fiind exerciții de putere închise.¹ Thrasymachos, personajul lui Platon, susține că toate regimurile își exercită puterea în propriul lor interes.² Toți sunt ca niște păstori care își îngrașă oile pentru a avea ce mânca – o ilustrare grafică a echivalenței amurale.

Echivalența amorală este, desigur, contestată. Unele reprezentante ale feminismului radical susțin că, din moment ce perspectiva reprezentată de Foucault (sau Thrasymachos) afirmă că toate formele de exercitare a puterii sunt echivalente, acțiunile bărbaților împotriva femeilor se pot sustrage de la o evaluare morală.

Această interpretare eronată evidențiază domeniul de aplicare al echivalenței amonale. Dacă puterea în arena politică este în esență amorală, atunci și celelalte domenii care implică puterea sunt implicit amonale. La fel ca în cazul violenței bărbaților împotriva femeilor, apar două zone de interes evidente pentru creștini: biserica și familia. Este cu adevărat diferit păstorul care „conduce cu fermitate” biserica de cel care o abuzează? Ar trebui să se facă distincție între autoritatea părintească și autoritarismul parental?

Desigur, creștinii recunosc existența unui anumit grad de egalitate: toți au păcătuit (Rom. 3:23), iar formele în care ne exercităm puterea sunt acțiuni imperfecte ale unor oameni păcătoși. Cu toate acestea, de obicei nu considerăm toate acțiunile imperfecte făcute de oamenii păcătoși ca fiind perfect egale. Cu toată imperfecțiunea lui, tatăl care încearcă mai degrabă să iubească, decât să întărească la mânie pe copiii lui, nu se poate compara cu tatăl care găsește o anumită plăcere în a provoca supărarea copiilor săi. Dacă astfel de acțiuni ar fi într-adevăr echivalent amonale, nu ar mai avea nici un sens restricțiile date după Cădere cu privire la folosirea autorității.

Supremația majorității și echivalența amorală au tendința de a plasa anumite acte de autoritate dincolo de posibilitatea unei examinări obiective, reducând astfel la tăcere orice critică. Acest lucru este deosebit de important pentru acei creștini din occident care doresc să rămână consecvenți textului biblic și care se confruntă cu faptul că sunt minoritari în țările lor și chiar în interiorul denominațiilor creștine din care fac parte. Cum ar trebui să reacționăm față de un statut minoritar înrădăcinat? Odată ce majoritatea a decis, ce anume legitimează dezacordul continuu sau dezaprobarea pe baze morale în probleme cum ar fi eutanasia sau avortul?

Un instrument pe care creștinii l-au folosit în secolele trecute pentru a examina problemele de autoritate a fost cel al conceptului de tiranie. Studiul de față re-examinează pe scurt acest cadru, îi

analizează fundamentele biblice și ia în considerare modul în care acestea ar putea fi extinse în mod util la situația noastră actuală.

Cadrul

Avem tendința de a interpreta cuvântul „tiranie” exclusiv ca un termen de abuz, mai degrabă decât unul de clarificare. Este util, prin urmare, să urmărim modul în care acest termen a fost folosit de către creștini de-a lungul istoriei.

Conceptul de „tiran” provine din lumea greacă a secolului al VII-lea î.Hr. și a fost aplicat la un anumit tip de conducător care domina statul prin propriile sale capacități, „mai degrabă decât prin ceea ce era acceptat ca fiind drept”.³ În timp ce împărații descriși de Hesiod și Homer au fost în mod ideal legiuitori, susținători ai justiției și deopotrivă lideri militari, relația tiranilor cu *dike* („dreptatea”) era mai ambiguă. Unii dintre ei, care se foloseau de ideea protejării cetățenilor de opresiune, se bucurau de susținere populară. În egală măsură, tirania era asociată cu severitatea față de cei percepuți ca adversari și rivali.

În era clasică, Aristotel și Platon au plasat tirania într-o taxonomie generală a schemelor de guvernare, menținând în mare măsură conotațiile peiorative. Este interesant faptul că Xenophon – în lucrarea sa *Hiero* – îl descria pe tiran drept un om fundamental nefericit, care se teme de asasinul patriot și nu știe dacă cineva îl iubește cu adevărat. Platon, care postulează o paralelă între orașul-stat și individul uman, sugerează că individul poate avea o mentalitate tiranică și o tiranie „internă”.

Conceptul de „tiranie” în tradiția creștină

Ulterior, teologii creștini preiau și modifică unele dintre aceste idei. În timpul controverselor ariene din secolul al IV-lea, Atanasie al Alexandriei și Ilarie de Poitiers l-au criticat pe împăratul Constantius

pentru acțiunile sale „tiranice” în oprirea susținătorilor Crezului de la Niceea. Însă o analiză mai extinsă a tiraniei dintr-o perspectivă creștină începe cu lucrarea *Policraticus* (1159) scrisă de Ioan din Salisbury. Discuția noastră se va focaliza asupra lui, deși există și multe materiale scrise de protestanți atât în timpul cât și după perioada Reformei.⁴

Asemănător lui Platon, Ioan din Salisbury consideră că tirania nu se limitează la stat. Tirania poate apărea atât în stat, cât și în biserică și familie.⁵ Fiecare structură are relații de autoritate, care sunt în cele din urmă înrădăcinate în sursa autorității supreme, în Dumnezeu. În consecință, pentru Ioan nu toți conducătorii sunt tirani. Nu autoritatea este cea care provoacă reacția lui Ioan din Salisbury, ci coruperea ei. El nu acceptă argumentul echivalenței amurale.

Posibilitatea coruperii autorității spre tiranie reiese din argumentul că orice autoritate umană este în cele din urmă înrădăcinată în Dumnezeu, și prin urmare, are limitele stabilite de El. Tirania devine asociată cu sfidarea legilor lui Dumnezeu.⁶ În cadrul bisericii, o astfel de tiranie nu merită recunoaștere; în cadrul familiei, ea atrage intervenția statului, iar – conform perspectivei din *Policraticus* – tirania în cadrul statului legitimează moartea tiranului.

În consecință, discuția continuă și se concentrează pe tiranicid politic, fapt care pare implicit aprobat de Toma din Aquino,⁷ deși este interzis de Consiliul de la Constance.⁸ Bineînțeles că acest lucru se referă la sancțiunile pe care le merită tirania, nu la ceea ce înseamnă tirania de fapt. Teza din lucrarea *Policraticus*, care arată că tirania se referă la repudierea constrângerilor legii, este acceptată. Astfel, scriitorul renascentist Coluccio Salutati scrie:

„Prin urmare, ajungem la concluzia că un tiran este fie cineva care uzurpă un guvern, neavând nici un drept legal de a governa, fie cineva care guvernează *superbe* [cea

mai bună traducere pare a fi „în mod autocratic”], fie guvernează în mod nedrept, fie nu respectă legile sau dreptatea; în aceeași măsură însă, pe de altă parte, tiranul ar putea fi un conducător legal căruia i s-a conferit dreptul de a guverna și care conduce cu dreptate și respectă legile”.⁹

Salutati subliniază faptul că tirania nu se limitează la cazul tipic în care cineva își asumă autoritatea fără a avea de fapt acest drept. Salutati se oprește asupra acestui caz, însă merge și mai departe, incluzând situația în care cineva – într-o poziție de autoritate legală – abuzează de aceasta și își depășește atribuțiile. Salutati, la rândul său, întrevide cazul unui prinț legal care este obligat în mod pozitiv la a respecta legea. Prin urmare, omisiunile unui prinț în susținerea legii sunt, de asemenea, culpabile, chiar dacă un astfel de prinț ar putea de fapt să pară „liberalizator”.

Ne întrebăm însă dacă tirania ar putea fi remediată fie de uzurpatorul care a dobândit un titlu, fie de prințul care nu a respectat legea și a cărui ne-respectare a legii a fost sancționată de către stat. Ca răspuns, Salutati distinge între state cu și fără suzeran.¹⁰ Statul *fără* suzeran, argumentează el, conferă titlul de legitimitate unui uzurpator. Motivul este clar: statul dă ceea ce are dreptul să dea. În egală măsură atunci, prințul cu titlu legitim, care nu a respectat legile statului său, poate avea eșecurile corectate, deoarece statul are tot dreptul de a-și modifica legile.

Însă statul care *are* un suzeran nu poate da un astfel de titlu. Din moment ce are un suzeran, nu poate sanctifica uzurpatorul și nici nu-l poate legitima pe cel ce eșuează în a respecta legile. Aceasta înseamnă că un prinț poate să aibă popularitate atât în virtutea titlului său, cât și pentru modul liberal de „respectare a legilor”, și totuși să fie considerat tiran pentru că și-a depășit termenii autorității care i-a fost delegată. Această abordare nu acceptă în mod nejustificat argumentul supremației majoritare.

Propunerea lui Alexis de Tocqueville potrivit căreia ar putea exista o „tiranie a majorității” devine relevantă la acest punct.¹¹ Ideea de tiranie a majorității la Tocqueville sună paradoxal – în general, democrațiile sunt considerate ca fiind în mod inerent non-tiranice. Însă el a observat că majoritățile „democratice” pot oprima semnificativ minoritățile, complăcându-se în activități tipic tiranice de suprimare și expropriere. Mai mult decât atât, toate aceste lucruri ar putea, într-o democrație, să pară „legale”, deoarece un stat profund democratic ar subordona majorității toate procedurile de redresare și protecție.¹² De exemplu, în perioada în care Tocqueville scria lucrarea *Democracy in America* (1835-1839), americanii nativi sufereau în mod real în urma exproprierii și epurării etnice realizate de un stat democratic.

Creștinii britanici nu i-au acordat, probabil, întotdeauna suficientă atenție lui Tocqueville. Cu toate acestea, filosoful romano-catolic James V. Schall merge mai departe decât Tocqueville în a comenta critic „tiranía democratică”.¹³ Schall susține că trebuie să recunoaștem acum un nou tip de tiranie, alături de exemplele clasice evidente reprezentate de Hitler sau Stalin. Această nouă categorie poartă, în occident cel puțin, o formă distinctă: „Pericolul tiraniei democratice se află tocmai în incapacitatea de a recunoaște ceea ce este bun și ce este rău”.¹⁴ Schall descrie această incapacitate ca fiind în mod natural apropiată de perspectiva că toate formele de putere sunt în mod amoral echivalente.

În termenii lui Tocqueville, o majoritate democratică care neagă că este posibilă distincția dintre bine și rău pare a fi imposibil de restricționat. Ioan din Salisbury ar putea comenta, de asemenea, că majorități și culturi care neagă posibilitatea unei astfel de distincții sfidează, de fapt, legea (în special legea lui Dumnezeu), plasându-se astfel în vecinătatea tiraniei dincolo de toate prerogativele democratice pe care le dețin.

Conceptul de „tiranie” într-un cadru biblic

Dumnezeu ca Suzeran Suprem

O trăsătură importantă a argumentului de mai sus cu privire la aplicabilitatea conceptelor de tiranie este că structurile noastre de autoritate se încadrează în categoria pe care Salutați o descrie ca state cu suzerani. Aici sunt mai multe considerații relevante, începând cu actul Creației.

Activitatea creatoare a lui Dumnezeu este puternic asociată cu dreptul de proprietate. Psalmul 24:1-2 oferă o descriere clasică: „Al Domnului este pământul cu tot ce este pe el, lumea și cei ce o locuiesc! Căci El l-a întemeiat pe mări și l-a întărit pe râuri”.¹⁵ Psalmul 24 descrie regalitatea lui Dumnezeu, dar începe cu dreptul de proprietar al lui Dumnezeu asupra cosmosului, bazând acel drept (vezi conjuncția cu sens causal „căci”, care introduce v. 2) pe lucrarea Lui creatoare.

Astfel de noțiuni de proprietate sunt străine culturii noastre actuale, putând fi chiar ofensatoare. Apartenența la „un altul” nu se potrivește nicidecum cu accentele contemporane puse pe autonomie. Cu toate acestea, Psalmul 24 indică faptul că Dumnezeu are dreptul de a legifera pentru fiecare ființă umană, cu sau fără consimțământul acesteia. Dreptul lui Dumnezeu de a se pronunța nu depinde de consimțământ (fie al individului sau al maselor) – spre deosebire de ideile noastre paradigmatiche asupra autorității politice ce decurge din mandate populare. Indiferent cât de șocant ar putea să pară – având în vedere ipotezele noastre culturale, domnia lui Dumnezeu poate fi nepopulară, dar totuși legitimă, legile Lui neapreciate, dar totuși valabile.

În acest context al proprietății universale, devine perceptibil un model de autoritate delegată, în termenii stabiliți de Dumnezeu. Primul și cel mai evident fapt este că omenirii îi este dată stăpânirea asupra creației. Fără îndoială, această stăpânire nu este absolută. (De exemplu, în Geneza 9:1-6, sângele animalului nu intra sub autoritatea omului, sugerând faptul că viața nu a fost dată de oameni

pentru a putea fi luată de oameni, ci a fost dată de Dumnezeu.)

În al doilea rând, dominația politică este de asemenea văzută ca un dar de la Dumnezeu. Nabucodonosor ilustrează bine acest lucru: pretenția de a fi construit el însuși Babilonul (Dan. 4:30) este remarcabil negată prin reducerea sa la neputință și nebunie (Dan. 4:33), în timp ce recuperarea lui este interpretată ca intervenție a lui Dumnezeu care a restaurat împărăția (Dan. 4:2, 34-37; vezi și Dan. 2:21).

Desigur, această perspectivă ridică întrebări pertinente cu privire la Providența divină și la teodicee atunci când ne gândim la diverse regimuri politice care au desfigurat noțiunea de viață umană. Cu toate acestea, mărturia biblică este că astfel de regimuri nu au nici o autoritate independentă de Dumnezeu, și, prin urmare, vor fi responsabile în fața Lui.

În al treilea rând, și în biserică autoritatea este delegată și, prin urmare, limitată. Pavel identifică limite chiar și în ce privește autoritatea apostolică: el însuși nu poate modifica Evanghelia (Gal. 1:8), opunându-se chiar și compromisurilor implicite ale colaboratorului său, apostolul Petru (Gal. 2:11). Acest fapt trebuie subliniat. Chiar dacă statutul „apostolic” este acordat unor persoane, sinoade sau concilii (o versiune a „succesiunii apostolice”), totuși acest lucru nu conferă nimănui autoritatea de a modifica învățătura canonică a apostolilor – pentru simplul fapt că ei înșiși nu au avut o astfel de autoritate.

Tipare similare apar și în cazul presbiteriatului nou-testamentar. Un presbiter trebuie „să se țină de Cuvântul adevărat, care este potrivit cu învățătura, pentru ca să fie în stare să sfătuiască în învățătura sănătoasă și să înfrunte pe potrivnici” (Tit 1:9). Presbiterii sunt limitați de convingerile lor și au obligații comparabile cu obligațiile prințului descris de Salutați în ce privește menținerea legilor: datoria de predare a doctrinei adevărate și de combatere a celei false.¹⁶

În al patrulea rând, tiparele de autoritate includ familia. Textul din Efeseni 6:1-3 stabilește datoria copiilor de a asculta de părinți, în timp ce Efeseni 6:4 clarifică faptul că autoritatea parentală (analizând Proverbele, această obligație se aplică și mamelor) are constrângeri, în special responsabilitatea părintelui de a-și crește copilul nu după cum crede de cuviință, ci mai degrabă în conformitate cu învățătura lui Dumnezeu). Evident, în această sferă a familiei, mulți creștini văd atribuțiile de autoritate și responsabilitate ca fiind conferite soților (Ef. 5:22-33;¹⁷ Col. 3:18-19; Tit 2:4-5; 1 Pet. 3:1-7). Dar și în acest caz este vorba de o autoritate limitată, deoarece un soț trebuie să-L oglindească și să-L întrupeze pe Hristos.

În al cincilea rând, întreaga autoritate umană trebuie să fie plasată în cadrul planului final al lui Dumnezeu pentru creația Sa, acela de a aduce toate lucrurile sub autoritatea lui Hristos (Ef. 1:10). Orice formă umană de exercitare a autorității trebuie să fie privită în contextul suzeranității lui Hristos. Nu există zone libere de autoritate, unde oamenii ar putea evita să dea socoteală.

În mod evident, atunci, mărturia biblică nu permite nici echivalența amorală, nici supremația majorității. Este de remarcat, totuși, pe baza reflecțiilor anterioare cu privire la tiranie, că însuși eșecul de a exercita autoritatea poate fi criticat ca fiind tiranic.

Concepte extinse de tiranie

Abuzul de putere este criticat tranșant în istoria Israelului – fiind avertizat în descrierile lui Samuel cu privire la regalitate (1 Sam. 8:10-18) și luând forme concrete în acțiunile lui Saul, Solomon, ale asirienilor și așa mai departe. La nivel mondial, astfel de abuzuri continuă. Acestea depășesc mandatele biblice pentru autoritatea de stat, astfel că uneori anumite acte legislative nu ar trebui să fie respectate (Dan. 6); iar o parte considerabilă a gândirii creștine (a se vedea Toma din Aquino)¹⁸

vede răspunsul armat în astfel de situații ca nefiind neapărat păcătos, ci de fapt un mod de respectare a legii.

Cu toate acestea, și refuzul de a îndeplini responsabilitățile date de Dumnezeu este criticat. Eșecul lui Eli ca preot și tată în a-și disciplina fiii duce la judecată (în special 1 Sam. 3:13). Eșecurile lui David ca împărat și tată în a-l disciplina și judeca pe Amnon pentru violarea Tamarei (2 Sam. 13) și pe Absalom pentru uciderea lui Amnon (2 Sam. 14) sunt criticate implicit prin faptul că funcția lui David ca rege menținător al legii este inițial parodiată de vendeta lui Absalom și apoi aproape anulată în revolta acestuia. În Noul Testament, în textul din Apocalipsa 2:18-29 biserica din Tiatira este avertizată împotriva tolerării învățăturii „Izabelei”. Fără îndoială, eșecurile în ce privește asumarea responsabilității au fost oarecum frecvente. Cu toate acestea, cei investiți cu responsabilitate nu au libertatea de a refuza să-și exercite autoritatea. Prin refuzul lor, ei sfidează legea lui Dumnezeu la fel de direct ca și alții care au abuzat de putere și ale căror acte au fost mult mai evidente.

Prin urmare, esența afirmației lui Ioan din Salisbury cum că autoritatea derivă în mod corespunzător de la Dumnezeu este confirmată din punct de vedere biblic, așa cum este și argumentul său că autoritatea delegată poate fi abuzată. Darul autorității nu este un cec în alb. Modificarea unilaterală a limitelor autorității date de Dumnezeu nu este posibilă – nici măcar atunci când este cerută de vocea majorității. Conceptul de „tiranie” poate fi extins în mod util dincolo de aplicațiile sale evidente.

Aplicații ale unor concepte extinse de tiranie

Ioan de Salisbury a considerat că tirania se manifestă în trei sfere: politic, eclesial și familial. Este important să examinăm aceste trei sfere din perspectiva unor înțelegeri mai largi ale conceptului de „tiranie”.

Din punct de vedere politic, un exemplu elocvent de activitate a statului bine-intenționată, dar tiranică, este educația. În Marea Britanie, preluarea de către stat a responsabilității în domeniul educației sexuale și al „bunei cetățenii”, chiar dacă este bine-intenționată, riscă să fie tiranică – atât pentru că degrevează părinții de responsabilități care în mod normal le aparțin, cât și pentru că introduce propria agendă referitoare la ce înseamnă a fi un „bun cetățean”. În Franța, interzicerea unor genuri de îmbrăcăminte în școli introduce din nou un principiu prin care statul poate înlocui părintele în creșterea copilului.

Educația poate astfel manifesta o dublă „tiranie”: cea a părinților care refuză responsabilități de instruire pe motivul că statul le va prelua și cea a statului care inoculează valori ale pluralismului liberal secular.

În Marea Britanie are loc în prezent o eroziune semnificativă a libertăților creștine: libertatea creștină de asociere este potențial afectată de legislația recentă, care face mai dificilă angajarea de personal creștin. Libertatea creștină de exprimare este afectată de etichetarea unor afirmații publice referitoare la anumite poziții morale creștine ca fiind infracțiuni motivate de ură (de exemplu, modul în care comisarul șef al comitatului Cheshire a „criticat public” Episcopul de Chester pentru că a declarat că se oferă consiliere pentru cei care se confruntă cu tentații homosexuale).¹⁹

Aceste cazuri evidențiază că, de fapt, creștinii nu se pot angaja fără rezerve să se supună majorității. Dacă ar face acest lucru, aceasta ar însemna că majoritatea nu are nici un „suzeran” și atunci, fie își extrage puterea legitimă din altceva decât din Dumnezeu, sau pur și simplu de la sine însăși. Astfel de angajamente absolute înseamnă complicitate la tirania supremației majorității (folosind conceptul de „tiranie” într-un sens extins).

Din punct de vedere eclesial, recenta agonie a Bisericii Anglicane scoate la iveală două idei propuse care au la bază supremația majorității.

Una dintre ele este că denomițiile ar trebui să reflecte valorile culturii din jur. Cea de-a doua idee este aceea că, în zilele de astăzi, creștinii ar putea ajunge la noi înțelegeri din propria lor experiență generală, în pofida unor eventuale conflicte cu adevărul biblic. Ca argument se aduce adesea dezideratul de a „căuta gândul lui Hristos” și „a fi călăuzit de Duhul” (vizând textul din Ioan 16:13).

Ambele propuneri cer acordul popular pentru legitimare și, caracteristic zilelor de astăzi, au efecte liberalizatoare. Etica sexuală este probabil cea mai evidentă, dar la fel de importante sunt și presiunile de a renunța la învățăturile care sunt percepute ca fiind prea deranjante, cum ar fi unicitatea lucrării mântuitoare a lui Hristos. Tendința este de a descrie aceste schimbări ca fiind liberale în intenție și garantate popular.

Cu toate acestea, autoritatea în biserică provine de la Dumnezeu și este dată în termenii Săi. Nici publicul britanic și nici comentatorii mass-media nu îndeplinesc criteriile din Tit 1:9 cu privire la cine poate da învățătură în biserică. Prin urmare, în mod clar, publicul britanic nu ar trebui să aibă autoritate asupra învățaturii în biserică – iar prima propunere vizează tocmai acest lucru.

Considerații similare se aplică și în afirmația că membrii bisericii actuale pot exprima ceea ce ei cred că este „gândul” lui Hristos. În aparență, această înțelegere pare a se supune călăuzirii lui Hristos, dar o astfel de „călăuzire” este fără substanță, de vreme ce nu este permisă auzirea vocii lui Hristos, ci doar a oamenilor. Acest fapt nu este în concordanță cu înțelegerea lui Pavel referitoare la propria apostolie, deoarece aceasta presupune constrângeri externe asupra a ceea ce poate el învăța pe alții. A cita doar Ioan 16:13 de-contextualizează versetul din învățătura generală a lui Ioan despre Duhul Sfânt: conform învățaturii ioanice, Duhul mărturisește despre Hristos și face acest lucru în armonie cu învățătura dată de Hristosul întrupat (vezi Ioan 14:26; 15:26). Nu există vreun argument pentru a susține că Duhul

Însuși contrazice ceea ce Hristos afirmă în Scriptură. Calvin a avut cu siguranță dreptate în a vedea astfel de argumente ca fiind tiranie ecleziastică, pentru toate poziționările consensualiste, liberalizatoare.²⁰

Revenind la familie, și în acest domeniu se poate discerne o tiranie într-un sens extins. În prezent, filozofia educațională engleză tinde puternic să le refuze copiilor dreptul de a fi copii. Astfel, Melanie Phillips argumentează că așa-numitele strategii educaționale conduse de copil impun copiilor responsabilități pe care aceștia nu le pot împlini, permițând în același timp adulților să nu-și asume responsabilitatea.²¹ În aparență, ideologia condusă de copil pare a maximiza alegerea individuală și libertatea și pare a avea un caracter eliberator. Cu toate acestea, o astfel de perspectivă este tiranică prin contradicția sa cu perspectiva biblică asupra responsabilității parentale de a da învățătură copiilor.

Analiza lui Ioan din Salisbury poate fi extinsă în mod profitabil la încă un aspect. El a analizat tirania în sferele politice, bisericesti și familiale. Argumentul său sugerează o a patra sferă, și anume cea a persoanei individuale. Și aici este aplicabil conceptul de suzeran. Dacă îi aparținem lui Dumnezeu (pentru că El ne-a creat), atunci acele drepturi de proprietate care stau la baza discuției de autoritate delegată din punct de vedere social trebuie de asemenea să-i confere și autoritatea de a stabili termenii în care individul poate să dispună de sine însuși. Aceasta deschide, așa cum Platon a văzut cu mult timp înainte, perspectiva tiraniei interne, din nou, o tiranie marcată de „liberalism”, din moment ce se pierd legile de auto-control pe care le avem. O perspectivă similară se găsește și în lucrarea *Holy War* de John Bunyan, unde orașul Mansoul este înstrăinat de la adevăratul său suzeran.

Noțiunile contemporane cu privire la autonomia individuală fac acest subiect extrem de relevant. În Imperiul Bizantin, doar împăratul a fost declarat a fi *autokrator*, „cel care conduce prin sine”. Individualismul postmodern din occident implică

o societate de *autokratori*. Acesta este într-adevăr spiritul descris de John Stuart Mill în lucrarea sa *Essay on Liberty*: o mentalitate ce afirmă că individul este propriul său suveran.²²

O astfel de tiranie centrată pe sine este evident atractivă – oricine poate legitima un regim moral mai liberal pentru sine. Mai mult chiar, tentația complicității în a recunoaște și altora legitimitatea tiraniei individuale este de asemenea evidentă – aceasta pentru că recunoașterea unei asemenea legitimități conferă oricui dreptul de a pretinde și pentru sine aceeași formă de tiranie în care sinele este autoritatea supremă.

Concluzie

Am analizat implicațiile tiranice ale supremației majorității și ale echivalenței amorale, ajungând la concluzia că ambele implică respingerea unui suzeran. Înclinația omului este de a-și respinge suzeranul divin, iar autoritatea morală a supremației majorității îi oferă justificări puternice în acest sens. Trilogia lui Philip Pulman, *His Dark Materials*, deschide perspectiva unei „Republici a Cerului”. Sună grandios, aparent egalitar, democratic și liberal, articulând o speranță comună – dacă judecăm după popularitatea pe care o are în rândurile elitelor intelectuale. Astfel de raționalizări sunt greu de contrat în cultura noastră, însă textele analizate în articolul de față ne permit să vedem adevărata viziune a lui Pulman: un demers de apărare a tiraniei. În trilogie, această apărare a tiraniei este marcată de moartea suzeranului celest – o imagine foarte sugestivă cu privire la abolirea responsabilității umane. Însă în acel punct, scrierea lui Pulman (oare în mod inconștient?) se apropie de fapt de realitate, pentru că noi oamenii chiar L-am condamnat la moarte pe suzeranul nostru celest atunci când L-am ucis pe Dumnezeu Fiul. Greșeala este aceea de a uita că Fiul a fost înălțat și de a accepta mai degrabă iluzia unei „Republici a Cerului” decât realitatea Împărăției Fiului.

Michael Ovey este avocat și a lucrat la Whitehall la elaborarea legislației guvernamentale. După studiile de la Ridley Hall (Universitatea Cambridge), a slujit în Biserica „All Saints” (Crowborough). El a predat doctrină creștină și filosofie la Moore College (Sydney), a făcut studii de cercetare în domeniul Evangheliei lui Ioan, iar în prezent este cercetător (Kingham Hill Research Fellow) la Oak Hill Theological College.

Note

[1] Vezi, de exemplu, „Truth and Power” în *Power/Knowledge*, C. Gordon (ed.) (New York, Pantheon, 1980), p. 109-133.

[2] *Republica*, Cartea I.

[3] J. F. McGlew, *Tyranny and Political Culture in Ancient Greece* (Ithaca/London, Cornell University Press, 1993), p. 52.

[4] De ex., lucrarea lui Samuel Rutherford *Lex Rex* (1644) și *Vindiciae, contra Tyrannos* (1579) de „Stephanus Junius Brutus” (un pseudonim).

[5] *Policraticus*, VIII.17.

[6] *Policraticus*, IV.1; VIII.17.

[7] În *Summa Theologiae* 2a2ae.42.2: împotrivirea față de un tiran nu este trădare, ci o apărare a dreptății.

[8] În 1415. Sesiunea a XV-a.

[9] *De Tyranno*, 1.

[10] *De Tyranno*, 2.

[11] *Democracy in America*, I.xv.

[12] *Democracy in America*, I.xv.

[13] „A Reflection on the Classical Tractate on Tyranny: the Problem of Democratic Tyranny”, *American Journal of Jurisprudence* (nr. 41, 1996), p. 1-19.

[14] Schall, *op. cit.*, Secțiunea a XI-a.

[15] Traducerea NIV. Compară Ps. 89:11; 95:3-5 și 100:2-3.

[16] Compară cu Ef. 4:7-16: Biserica Îi aparține lui Hristos, El dăruindu-I daruri pentru a-i păstra viața, lucrarea și credințioșia în adevăr.

[17] Argumentul că Efeseni 5:22 discută problema „supunerii reciproce” nu se potrivește cu contextul imediat, creează inconsecvență în raport cu celelalte pasaje citate, produce rezultate excentrice referitoare la relația lui Hristos cu Biserica și limitează într-un mod nejustificat aria semantică a termenului *allelouis* în 5:21. Prin urmare, acest argument este respins.

[18] *Summa Theologiae*, 2a2ae.42.2.

[19] *The Times* (11 noiembrie 2003).

[20] *Institutes*, Cartea 4.

[21] M. Phillips, *All Must Have Prizes* (Little, Brown, 1996).

[22] J. S. Mill, *On Liberty* (London, Penguin, 1974), p. 68-69.

Articolele din seria *Cambridge Papers*
publicate în 2014 de către
Centrul Areopagus din Timișoara,
cu sprijinul oferit de
Christian Political Foundation for Europe

Eschatology and Politics: the last things we want to talk about?

(Geoffrey Penn)

A Burning Issue: Christian care for the environment

(Robert White)

Beyond scrutiny? Minorities, majorities and post-modern tyranny

(Michael Ovey)

Gender co-operation: some implications of God's design for society

(Michael și Auriel Schluter)

The myth of secular tolerance

(John Coffey)

Does Athens need Jerusalem? A Christian context for secular thought

(Michael Ovey)